

Rénhírek

Hírek és érdekességek az uráli (finnugor és szamojéd) népekről és nyelvekről

2009. január 8., csütörtök

Komoróczy Géza: Sumer és magyar?

Az elkövetkezendő időszakban szeretnék néhány olyan könyvről szólni, melyek a magyar nyelv áltudományos rokonítási kísérletei ellen igyekeznek felvenni a harcot. Ezek a könyvek általában közismertek a szakemberek és a laikus olvasók körében is, sőt, gyakran az álnyelvészet hívei is ismerik (támadják, ill. ignorálják) őket. A művek közismertsége azonban inkább csak azt jelenti, hogy „mindenki” tud róluk, és szinte „mindenki” elolvasta őket egyszer. (A „mindenki” természetesen a téma iránt érdeklődőkre, az azzal foglalkozókra értendő.) Idővel azonban feledésbe merül, hogy melyik könyvben pontosabban mi is szerepel, éppen ezért nem árt feljegyzéseket készítenünk. (Különösen igaz ez Komoróczy könyvére, mely 110 oldalnyi folyamatos szöveg, minden tagolás nélkül: a fejezetcímek hiánya miatt nehéz eligazodni a könyvben.) Természetesen mindig akadhatnak olyanok, akik nem ismerik az ismertebb műveket sem, remélem, ismertetésem nekik segít annak eldöntésében, hogy érdemes-e a könyvet elolvasniuk.

A hetvenes évek második fele a nyelvészeti ismeretterjesztés egyik aranykorának tekinthető, különösen a Magvető kiadónak, pontosabban annak Gyorsuló idő című sorozatának köszönhetően. Komoróczy műve 1976-ban jelent meg, a következő évben egy igen hasonló témájú könyv, Pusztai János Az „ugor–török háború” után című kötete jelent meg a sorozatban.

De itt és ekkor láttak napvilágot Antal László legjelentősebb művei is, mint A tartalomelemzés alapja (1976), Egy új magyar nyelvtan felé (1977), A jelentés világa (1978) vagy Terts István műve, A nyelvész szóra bírja a nyelvet (1976).

Komoróczy művének alapja egy, általa az ELTE BTK-n 1974 márciusában tartott előadás. A kéziratot egy évvel később zárta le és 1975 augusztusában még kiegészítette. Talán az eredeti előadásfomának köszönhető teljes tagolatlansága. A 110 oldalas törzsszöveget több mint 50 oldalnyi jegyzet egészíti ki (túlnyomórészt bibliográfiai adatok). Sajnos a törzsszövegben nincs jelölve, hova tartoznak jegyzetek. Valójában azonban alig van oldal, melyhez semmilyen jegyzet nem tartozik. Sajnos azonban az imponáló mennyiségű forrást feldolgozó, példás bibliográfiai pontosságú kötetben legalább egy hiányosságra így is sikerült rábukkannom. Komoróczy a 42. oldalon említi, hogy a Kossuth Könyvkiadó 1964-ben megjelentette Bobula Ida egy könyvének részletét. Sajnos azonban a jegyzetek nem tartalmazzák, hogy melyik könyvről van szó.

Az alábbiakban megkísérlek tartalomjegyzéket szerkeszteni a kötethez, ez egyben megmutatja, milyen témákat érint a mű.

Bevezetés

A sumer–magyar rokonítás hátköznapi jelei a hetvenes évek Magyarországon (5–6), terminológia: a sumer elnevezés és változatai (6–9), a sumer nyelv története, szerkezete és kutatása (9–11).

A sumer–magyar rokonítás története

A sumer–magyar rokonítás kezdetei, turanizmus (11–13), korai kísérletek (13–26), a két világháború között (26–32), a második világháború után nyugaton (32–42), a nyugati hatás beáramlása Magyarországra a hatvanas évektől (42–47), a bírálata Magyarországon (47–49) és a nemzetközi sumerológiában (49–51), a magyar–sumer rokonítás Erdélyben (51–57), a sumer-magyarológia hatása a magyar kulturális életben (57–60), az 1973-as párizsi XXIX. nemzetközi orientalista kongresszus eseményei és visszhangja (60–63).

Sumerológiai alapismeretek

Az írás technikája, az írásos szövegek olvasata (64–69), a sumer nyelv rokonítási kísérletei és az ókori mezopotámia nyelvi képe (69–73), az őshazakeresés problematikája (73–75), jövevényszavak a sumerban és sumer (ill. más mezopotámia) eredetű szavak a magyarban és Európa más nyelveiben (75–80).

A sumer–magyarológusok inkompetenciája

Az írásban való járatlanság (80–86), dilettáns etimologizálás (86–90), elsődleges és szakirodalmi források hamisítása (90–96), a források félreértelmezése (96–97), a sumer és az akkád keverése (98–100), sumer adatok pontatlan kezelése (100–103), elavult sumerológiai szakirodalom használata (103–104); a hazai nyelvészek sem ismerik fel a sumér adatok tévességét (104–105); a magyar–sumerológusok elképzelései az őshazáról és a vándorlásokról (105–108), az alsótatárlaki lelet (108–111) és magyar–sumerológus „újraértelmezése” (111–112).

Befejezés

A magyar–sumerológia a nemzeti romantika vadhajtása (113–114).

A könyv tehát, annak ellenére, hogy ez első pillantásra nem derül ki, meglehetősen logikus felépítésű. Néhány helyen azonban célszerű lett volna módosítani a szerkezetét, például az ékírás félreolvasásának példáit közvetlenül az ékírás ismertetése után tenni. Tematikusan nem üt el egymástól élesen a 86–90. és a 100–103. oldalak közötti két szakasz sem.

A második „fejezet” fontos megállapítása, hogy a magyar és a sumér rokonítása a 19. század második felében még elképzelhetőnek tűnt, de később kizárhatóvá vált. A második világháború előtti többé vagy kevésbé tudományos elképzelések azonban egyaránt szélesebb rokonság körében képzeltek el a magyar és a sumér kapcsolatát (27), és csak a Bobulával induló vonal beszél egyedül a sumerra és a magyarra vonatkozó rokonsági viszonyról.

Ha csupán érintőlegesen is, Komoróczy foglalkozik a dilettáns nyelvészkedés pszichikai hátterével is. A Németh László alapján plennitisznek (orosz plen 'fogság') nevezett trauma lényege, hogy a távoli, keleti vidékekre vetődött hadifogoly honvágya az őstörténeti felfedezés vágyába csap át, és az általa megismert nyelv(ek)nek a magyarral való rokonságát igyekszik bizonyítani. (Aki a szépirodalmi kontextusra is kíváncsi, Németh László Irgalom című regényében rákereshet a plennitisz szóra.) Hasonló trauma éri az erdélyi magyarokat és az emigránsokat is. Értelemszerűen azonban Komoróczy nem szól, nem is szólhat az ilyen eszmék terjedésének magyarországi alapjairól.

Nem kell különösebben bizonygatnunk, hogy a Kádár-rendszerben erős (bár a megelőzőnél lazább) cenzúra működött: a könyvkiadás eleve állami kézben volt. A cenzúra nemcsak a szocializmusellenes eszméket tiltotta, hanem erős gyanúval élt mindennel szemben, ami valamilyen módon „nemzeti”-nek volt tekinthető. A naiv szemlélő tehát nem egészen megalapozatlanul hihette, hogy a magyar nemzetre nézve „dicső” tényeket próbálnak meg előle eltitkolni, ill. igyekeznek letagadni. Ezt az elképzelést akár Komoróczy könyve is megerősítheti benne. A szerző ugyan hangsúlyozza, hogy a nyugati emigráció jelentős része elutasítja a sumer–magyarológusok elképzeléseit (41–42), de azt is állítja, hogy az ilyen eszméket befogadók köre 1956–57-ben emigrált (44). Ha ez objektív módon igaz is, kétségtelen, hogy a rendszerrel szembenállóknál bumerángxként működik. Ha ugyanis valami rossz fényt vet az 56-os emigránsokra, az rossz fényt vet az 56-osokra, és ezáltal az 56-os forradalomra is. Nyilvánvaló, hogy a hatalom számára ezért is volt fontos a kötet. A forradalommal rokonszenvezőkben azonban gyanút ébreszt, hogy ezeket a sumer–magyarológusokkal való szembenállás oka csupán politikai, és annál inkább hisznek, hinni szeretnének nekik.

Mindezt erősítette, hogy a Finnugor népek többsége a Szovjetunióban élt, és róluk szólva a finnugrisztikai szakirodalom a valóságról nem számolhatott be, csupán kulturális és gazdasági virágzásukat hangoztathatta. Ezt a korabeli laikus olvasó joggal fogta fel politikai propagandának, és nem egészen érthetetlen, ha bizalmatlanságát kiterjesztette a finnugor rokonság tényére is.

A mai finnugorelleses elképzelések nyíván nem támaszkodhatnak ilyen alapokra. Nem véletlen, hogy a finnugorelleses támadások ma olyan körökből indulnak, amelyek nagyobb politikai („magyarságellenes”) összeesküvéseleméletekben gondolkodnak. Ami ennek a finnugrisztikára

vonatkozó vonalát illeti, ennek gyökereit a Habsburgoknál vélik meglegelni (igaz, abszurd módon nem abban, hogy Sajnovics útját a Habsburg udvar finanszírozta), hanem Budenznél és Hunfalvynál. Mint azonban Komoróczy könyvéből is kiderül, a kor nyelvészei egyáltalán nem zárkóztak el a másféle rokonítások lehetőségétől. Hunfalvy maga ajánlotta fel Lenormantnak, hogy szívesen közreműködne a sumer–turáni rokonság nyelvészeti bizonyítékainak összegyűjtésében (13–14), Munkácsi Bernát pedig foglalkozott is akkád–magyar szóegyeztetésekkel, és foglalkozott egy hettita felirattal, ill. a hettita–magyar rokonság lehetőségével is (20–22).

Komoróczy műve olvasmányos és könnyen érthető, ideális úti olvasmány.

Bejegyezte: Fejes László dátum: 08:00

Címkék: könyvszemle, nyelvrokonság, politika, áltudomány

megjegyzés:

Simon Zsolt írta...

Azért én nem feltétlenül a cenzúrának, hanem még az akkor még létező lektori rendszernek tudnám be, hogy nem jelentek meg szumírkodó munkák és ezek megmaradtak a disszidensek nagyobb dicsőségére (az más kérdés, hogy adott esetben a lektor cenzorként is működhett (?)). Ezzel szemben ma már lektoráltatni nem kell, így boldog-boldogtalan kiadó bármilyen hülyeséget kinyomtathat, s emiatt - bármily szomorú is - Komoróczy könyve ma aktuálisabb, mint harminc éve volt... Persze, ha a középfokú nyelvtan és történelem oktatás nem lenne olyan, amilyen, az emberek ilyen segédkönyvek nélkül is tudnának értelmes ítéletet alkotni ilyen kérdésekben.

2009. január 8. 18:24:00 CET

Fejes László írta...

Természetesen a szerista marhaságok egy normális lektori rendszeren sem mentek volna keresztül. Lehet, h nem voltam egészen világos, de arra gondoltam, hogy egy csomó olyan dolog nem jelenhetett meg, ami tudományosan is helytálló volt (ill. irodalmi értéke volt stb.), de

nem illett bele a politikai rendszer világképébe. Ezért hihette sok hozzá nem értő, hogy a sumerista izék csak ezért nem jelenhetnek meg, nem pedig ostobaságuk miatt.

Különben meg miért hiszel te ennyire a lektori rendszerben? Nem ismersz lektorált folyóiratot, lektoráló könyvkiadót, ahonnan ömlik a butaság (és még jópárat, ahol a legnagyobb óvatosság elelnére is átcsúszik)? Esetleg másfajta butaságok, de butaságok.

Másfelől szerintem inkább jelenjenek meg a hülyeségek is, és legyen az igényes kiadók felelőssége, hogy náluk csak színvonalas dolgok jelennek meg, mintsem hogy emberek egy csoportja teljesen megakadályozhassa egy-egy könyv kiadását. (Ráadásul ma már itt a net, mit érhetünk el azzal, ha egy könyv kiadását betiltjuk?)

Mit vársz a középfokú oktatástól, amikor olyan az egyetemi, amilyen? Ma teleírsz kétszáz oldalt hülyeségekkel, és doktori fokozatot kapsz. Akár országunk "legtekintélyesebb" egyetemein is, hogy ujjal ne mutogassak... És akik ebben aktívan közreműködnek, eközben a nagy felvilágosító szerepében tetszelegnek... ÍSzóval az általános felelősségérzet-hiány az, ami idevezet.

2009. január 8. 18:39:00 CET